

Les valeurs du conditionnel dans la presse
Eliza Ristea si Ioana Popescu
Facultatea de Limbi si Literaturi Straine , II
Limbi Moderne Aplicate, Engleza-Franceza

Dans la premiere partie de l'expose nous avons essaye de redonner dans une maniere theorique les valeurs du mode conditionnel: un fait don't on peut se douter ; attenuation d'une demande ; interrogation ou exclamation d'une surprise ; une action desiree ; une action possible virtuelle. Dans la seconde partie de l'expose , nous avons voulu montrer dans quelle mesure ces valeurs apparaissent dans la presse ecrite et quelle est la semnification qu'elles entraînent dans le langage journalistique.

In aceasta lucrare vom observa utilizarea conditionalului in cateva articole din presa scrisa franceza. Enuntand la inceput cateva din valorile sale gramaticale, am incercat sa ilustrem in ce mod acestea apar in presa si ce anume exprima ele in anumite contexte. Acest conditional mai poarta si numele de conditional jurnalistic.

Valorile conditionalului. O abordare teoretica

Conditionalul este modul care, la timpul prezent, exprimă o acțiune posibilă, realizabilă, dar care depinde de îndeplinirea unei condiții. La timpul perfect acțiunea este ireală. Condiționalul poate exprima următoarele valori de sens:

- un fapt care depinde de îndeplinirea unei condiții, atât în prezent, cât și în trecut:

Daca aş afla adevarul, as sti cum sa reactionez. (prezent)

Dacă aş fi aflat adevarul, as fi stiut cum sa reactionez. (trecut)

- un fapt îndoielnic, presupus:

După cum se spune, furtuna ar fi produs pagube imense. (= se pare că furtuna a produs pagube imense).

- o interogație sau o exclamație de surpriză, de indignare:

Ar fi putut el face așa ceva? / Cine ar fi crezut ca el ar putea sa castige premiul I?

- o atenuare a unei cereri: Aș vrea să încercăm o nouă abordare a acestei probleme.
- o acțiune dorită: El ar vrea să meargă în vacanță la Paris
- o acțiune posibilă, virtuală: Somajul ar putea scădea în următorii 10 ani cu până la 7%.
- o acțiune reală ce poate fi exprimată și prin indicativ: Ar trebui să mâncăm. = Trebuie să mâncăm.

O altă abordare în legătură cu folosirea conditionalului o găsim la Robert Martin în cartea „Pour une logique du sens” Aici, conditionalul se împarte în două părți care nu au legătură cu opoziția tradițională: utilizarea temporală-utilizarea modală, cî cunoaște două noțiuni de *univers* și de *mondes possibles*.

Peste tot, conditionalul este un timp corelativ. El se află în corelație cu „și” ipotetic sau într-o structură echivalentă (Il reviendrait que je n'en serais pas étonné). În acest caz, conditionalul înscrie procesul în *lumi possible* (cond 'm'). În celelalte cazuri, conditionalul este însoțit de o *schimbare a universului*, ceea ce înseamnă că locutorul nu ține cont (sau cel puțin nu în totalitate) de ceea ce spune. În acest caz, el este corelativ cu „que” cu „și” interogativ sau cu alte forme de interogație directă. Acesta este conditionalul „schimbare de univers”(notat „u”): Il m'a dit qu'il viendrait à Paris./ Il ne m'a pas dit s'il viendrait à Paris. / Serait-il à Paris?

CONDITIONALUL „U”

Conditionalul „u” este independent de opoziția *potential/ireal*.

1. Conditionalul „u” numit și „conditional timp”

Il m'a dit qu'il rentrerait à midi./ Il ne savait pas s'il rentrerait à midi.

În acest univers, cond „u” reprezintă posterioritatea în raport cu trecutul. Astfel, acest cond este derivat în mod direct din imperfect. Locutorul se exprimă ca și cum termenul i-ar fi necunoscut.

2. Conditional de informație incertă

Aici corelația nu se realizează prin „que” ci printr-o menționare explicită. (Selon..., pour...), sau prin simplul fapt că aceasta se regăsește într-un context jurnalistic.

Aceste proprietăți sunt atribuite unui univers diferit de cel al locutorului, pe care acesta nu are motive să îl conteste dar de care nici nu ține cont.

Selon l'AFP, la première tranche des travaux serait achevée en octobre prochain.
la première tranche des travaux aurait été achevée en octobre dernier.

3. Conditional de intrebare retorica

Conditionalul „u” apare doar intr-o intrebare retorica, pozitiva sau negativa. O intrebare fara inversiune (Et il serait à Paris?) tinde sa induca o concluzie contrara(il n'y est pas). Aceasta are o interpretare negativa. Intr-o interogatie fara inversiune cu o conotatie exclamativa, conditionalul marcheaza uimirea (Il est malade et il ferait du ski?). Intr-o interogatie partiala (Pourquoi serait-il à Paris?) conditionalul imprima o nuanta de contestare a celor afirmate si da o interpretare negativa. Este exact invers in (Serait-il à Paris?), ceea ce semnifica (j'ai des raisons de penser qu'il y est) . Aceasta este o interpretare pozitiva, aparand ca o cerere a unei confirmari.

CONDITIONALUL „M”

1. Potential si ireal

Spre deosebire de viitor care, chiar si cand se afla in corelatie cu *si + présent*, mentine propozitia in sfera probabilului, conditionalul cunoaste: o potentialitate slaba (de genul: s'il venait) si o potentialitate puternica (de genul: s'il vient). La acestea se adauga : un ireal de genul (S'il était venu...) si un ireal „pur” in care „m” apartine unui imaginar care se afla in afara perspectivei temporale, deoarece nu am putea crede niciodata ca ar fi real (si j'étais immortel..)

2 Inlaturarea ambiguitatii

In ceea ce priveste *timpul prezent*, acesta reprezinta intotdeauna *potentialul*. *Trecutul compus* poate semnifica fie „potentialité liée à l'avenir” (POTa): S'il a fini avant l'heure..; fie „potentialité liée au passé”(POTp): Si Pierre est rentré...; insa fara sa se faca nici o confuzie cu irealul.

Doar *imperfectul* este intr-adevar ambigu. Insa: verbele transformative pot reprezenta doar POTa (s'il revenait...si je réussissais) iar ambiguitatea potentialului sau irealului poate fi ridicata printr-un complement adverbial (si jamais il était malade)
Format cu ajutorul unui auxiliar al imperfectului, *mai mult ca perfectul* ia ambiguitatea acestui timp verbal. -IR: Si j'avais été reçu..; -POT: Et si j'avais tiré le bon numéro?
COMBINAREA INTRE COND „U” SI COND „M”

- conditionalul in relativa: Il rêve d'une maison qui aurait ...(si elle existait..)

Il rêvait d'une maison qui aurait eu...(si elle avait existé...)

- cond al imaginarului : ...si mon voeu se réalisait
- cond al iluziei: Si on ne savait pas/ n'avait pas su que.... on dirait mon grand-père.
- cond al atenuarii politicoase: S'il m'était permis je voudrais parler à M le Doyen.
- cond al cererii sau al punerii in garda:

Tu pourrais être poli, te tenir droit, répondre, faire attention...si tu le voulais.

In lucrarea sa, „Conditionnel de l'information incertaine: marqueur modal ou marqueur évidentiel” , Dendale atribue trei trasaturi semantice conditionalului jurnalistic:

- caracterul de *incertitudine* a informatiei= trasatura modala
- indicarea *imprumutului* informatiei de la altcineva = trasatura evidentiala
- expresia *neasumarii responsabilitatii* informatiei de catre locutor= trasatura aletica

Valorile conditionalului jurnalistic in presa scrisa

(I) „A six jours du second tour des élections municipales, le vice-président de l'UMP est engagé dans un duel difficile avec son adversaire Jean-Noël Guérini (PS). L'affrontement **pourrait avoir lieu** dans deux secteurs principalement : le troisième, dans lequel se présente M. Guérini, et le premier, où se présente son directeur de campagne, Patrick Menucci. (Le Monde, 10.03.08)

In acest exemplu, conditionalul este folosit de autorul articolului pentru a exprima o actiune presupusa. Jurnalistul nu se implica in cele afirmate, el doar citeaza o parere.

Mai mult, faptul de a prezenta informatia prin utilizarea verbului modal „pouvoir” la conditional, creaza un efect de incertitudine mult mai mare decat forma sa la prezent.

Tinand cont de impartirea pe care o face Robert Martin, acest conditional este insotit de o *schimbare a universului*, ceea ce inseamna ca locutorul nu tine cont (sau cel putin nu in totalitate) de ceea ce spune. Cu alte cuvinte, proprietatile acestui conditional sunt atribuite unui univers diferit de cel al emitatorului mesajului, pe care acesta nu are motive sa il conteste dar de care nici nu tine cont. Conform trasaturile semantice pe care Dendale le

atribuie conditionalului jurnalistic, putem constata ca in acest caz, autorul vrea sa ne induca ideea ca informatia provine dintr-o sursa nedeterminata, ca el nu isi ia responsabilitatea celor afirmate si in sfarsit, ca informatia nu este una sigura. Ea este chiar una ipotetica. Asadar, mesajul pe care il primim este acela ca exista anumite zvonuri, provenind din surse neoficiale, care apoi au fost preluate de autorul articolului, conform carora confruntarea dintre cei doi candidati la alegerile municipale s-ar putea desfasura in principal in doua sectoare. Dar la fel de bine, se poate ca evenimentele sa se desfasoare altfel.

(II) Avez-vous commis des erreurs qui **expliqueraient** cette baisse dans les sondages? Je ne m'exonère de rien, mais je ne crois pas utile de commenter en permanence l'écume des choses ! (Le Figaro, Nicolas Sarkozy : «Maintenir le cap et accélérer les réformes», 10.03.08,)

In acesta intrebare adresata presedintelui Sarkozy, jurnalistul utilizeaza un conditional de atenuare pentru o intrebare putin indiscreta si care ar putea cauza neplaceri interlocutorului sau. Astfel, pentru a-si exprima respectul fata de persoana pe care o intervieveaza si pentru a se detasa de subiectul acestei intrebari, autorul interviului foloseste acest conditional. Mai mult, este o formula politicoasa de a adresa o intrebare care contine un grad mare de incertitudine. Conform teoriei lui Robert Martin, valoarea conditionalului care se regaseste in acest exemplu apartine conditionalului „u”, si anume se incadreaza intr-o schimbare a universului, putand fi inclusa intr-un conditional de intrebare retorica. Facand parte dintr-o intrebare totala, in care s-a operat inversiunea, conditionalul apare ca o cerere a unei confirmari putand fi interpretata : „am motive sa cred ca ati comis unele erori care au condus la aceasta scadere in sondaje,,

(III) Il s'agit d'un réel problème de santé publique", écrit Mme Boyer dans la présentation de sa proposition. "Soulignons que le taux de mortalité serait l'un des plus importants parmi les troubles psychiatriques", poursuit-elle. Et selon sa proposition de loi, **si** la personne anorexique **venait** à mourir, les peines **seraient** portées à trois ans

d'emprisonnement et 45 000 euros d'amende. (Le Monde, 09.04.08, Une proposition de loi et une charte pour lutter contre l'anorexie)

Conditionalul este utilizat aici pentru a exprima o actiune posibila, realizabila, dar care depinde de indeplinirea unei conditii. In acest context, se evidentiaza ideea ca pedeapsa poate ajunge si pana la trei ani de inchisoare dar doar in conditiile in care persoana anorxica moare. Aceasta valoare se incadreaza in categoria „lumi posibile” (Robert Martin) deoarece se afla in corelatie cu „si” si exprima o potentialitate slaba. Autorul articolului vrea sa atenuze, prin alegerea unui conditional in locul unui viitor, impactul pe care ideea de moarte a unei persoane anorexice l-ar putea produce asupra cititorului. Prin folosirea imperfectului care creeaza ambiguitate si a unui verb transformativ care induce ideea de potentialitate in viitor, jurnalistul are posibilitatea de a exprima un fapt tragic, pastrand insa o oarecare nota optimista pentru ca cititorului ii este transmisa impresia ca exista o mica posibilitate de producere a unui asemenea eveniment.

(IV) „Le produit intérieur brut (PIB) américain **devrait** ainsi croître de seulement 0,5 % en 2008 et de 0,6 % en 2009, ce qui représente une révision à la baisse de 1 point et 1,2 point respectivement par rapport aux prévisions de janvier.” (Le Monde, „L'économie américaine va connaître une "légère récession" en 2008, 09.04.08)

Aceasta valoare a conditionalului este adesea folosita in articolele pe teme economice, care prezinta procente sau rezultatele unor sondaje. Explicatia ar fi aceea ca spre deosebire de viitor sau de prezent, conditionalul exprima o actiune presupusa, posibila, iar jurnalistul are posibilitatea de a nu se implica in afirmatie, de a nu fi raspunzator de veridicitatea celor afirmate, el doar citand o parere. Acesta este un conditional insotit de o schimbare a universului (Robert Martin), un conditional de informatie incerta, informatie care se gaseste intr-un univers diferit de cel al autorului, pe care acesta nu are motive sa il conteste dar de care se detaseaza in totalitate. Astfel, se produce un efect de incertitudine in ceea ce priveste procentul probabil cu care urmeaza sa creasca PIB-ul american. Utilizand conditionalul, autorul articolului prezinta o

oarecare rezerva in ceea ce priveste fiabilitatea rezultatelor previziunilor economice si ne indica faptul ca el doar citeaza o sursa.

(V) **Je voudrais** que le gouvernement nous dise comment il compte s'y prendre pour réduire le déficit public tout en finançant, en plus, la revalorisation des petites pensions, du traitement des fonctionnaires et de l'allocation adulte handicapé. „ (Le Monde, "On peut faire mieux et plus avec le même niveau de dépense", 09.04.08)

Autorul articolului utilizeaza aici un conditional al atenuarii politicoase pentru a-si diminua tonul ironic si incisiv pe care il foloseste in intrebarea indirecta adresata guvernului francez. El atenuaza astfel cererea de a primi anumite lamuriri in legatura cu problema reducerii deficitului public. Cu toate ca jurnalistul putea folosi si forma indicativului prezent (vreau sa imi spuneti..), el alege conditionalul tocmai pentru a-si exprima respectul fata de interlocutor, in cazul de fata, institutia guvernamentala. Acest conditional al atenuarii politicoase apartine, conform lui Robert Martin, combinarii intre conditionalul care exprima „o schimbare a universului” si cel de „lumi posibile”

(VI) L'autre solution était de recruter sur les "listes complémentaires" constituées de candidats ayant manqué le concours de professeur des écoles de justesse. Dix-huit personnes **auraient été mobilisées** par ce biais. (Le Monde, „Des enseignants retraités recrutés pour des remplacements”, 08.04.08)

Prin folosirea formei de trecut a conditionalului, autorul articolului exprima un fapt indoelnic, presupus care a avut loc in trecut dar a carui circumstante nu sunt inca clarificate. Sintagma folosita s-ar putea refraza astfel: „Se pare ca pe aceasta cale au fost mobilizate optsprezece persoane”. Acesta este un conditional „schimbare de univers”, numit si conditional „timp” care induce ideea ca locutorul se exprima ca si cum termenul i-ar fi necunoscut. Conform teoriei lui Dendale, acest conditional arata o incertitudine si faptul ca informatia este imprumutata de la o sursa nedeterminata, pentru care ziarul nu isi asuma responsabilitatea. Atitudinea jurnalistului este una de neincredere in adevarul celor afirmate, pastrand o rezerva prudenta si neutra fata de aceste informatii.

Concluzii:

Indiferent de valoarea pe care o exprima, conditionalul folosit in textele jurnalistice are in principal rolul de a conferi jurnalistului o oarecare distantare de cele afirmate. El are posibilitatea de a prezenta o informatie care nu a fost verificata personal, ci a fost imprumutata de la o sursa neoficiala. Jurnalistul exprima astfel, o anumita prudenta si distantare fata de informatia prezentata, pastrandu-si o rezerva in cazul in care ceva se dovedeste a fi in neconformitate cu cele spuse. De asemenea, cu ajutorul conditionalului, jurnalistul are posibilitatea de a pune intrebari delicate, folosind chiar un ton ironic dar ramanand totusi in sfera politetii. Conditionalul ramane asadar unul dintre cele mai elegante mijloace lingvistice folosite de jurnalisti atunci cand trebuie prezentata o informatie nesigura , dar acest5a nu vor sa isi compromita integritatea profesionala.

Bibliografie

1. DENDALE , P., "**Le conditionnel de l'information incertaine : marqueur modal ou marqueur évidentiel ?**", In Gerold Hilty (ed.) (1993) : *Actes du XXe Congrès International de Linguistique et Philologie Romanes, Université de Zurich (6-11 avril 1992)*, Tübingen, Francke Verlag, tome 1, p.165-176.
2. MARTIN, R., **Pour une logique du sens**. Paris : PUF,1993.
3. MOESCHLER, J. , REBOUL, A. , **Conditionnel et assertion conditionnelle** . Lyon : Université de Genève.
4. SULLET – NYLANDER, F., **De l'emploi du conditionnel journalistique : du titre a l'article et de l'article au titre** . Stockholm : Le Monde , 2005
5. <http://www.lemonde.fr/>
6. <http://www.lefigaro.fr/>

